

Redakcja: Beata Surmacz (dyrektor IEŚ), Tomasz Stępniewski (z-ca dyrektora IEŚ),
Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Aleksandra Kuczyńska-Zonik, Jakub Olchowski,
Konrad Pawłowski, Agata Tatarenko

Nr 117 (20/2020) | 12.02.2020

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Konrad Pawłowski

Kosowo: koalicja rządowa Vetëvendosje i LDK

W październiku 2019 r. w Republice Kosowa odbyły się przedterminowe wybory parlamentarne. Zwycięzcą wyborów okazała się opozycyjna partia polityczna Ruch „Samostanowienie!” (*Lëvizja VETËVENDOSJE!*). Przedłużające się negocjacje w kwestii utworzenia powyborczej koalicji Vetëvendosje i Demokratycznej Ligi Kosowa (*Lidhja Demokratike e Kosovës*, LDK) spowodowały, że powołanie nowego rządu nastąpiło dopiero 3 lutego 2020 r. Powstanie rządu koalicyjnego Vetëvendosje-LDK oznacza, że w skład rządu Kosowa po raz pierwszy od lat nie weszła żadna z partii byłych partyzantów.

Kampania wyborcza. Wskutek formalnego ustąpienia z urzędu w dniu 19 lipca 2019 r. premiera Ramusha Haradinaja (zob. Komentarze IEŚ, nr 54/2019), 6 października 2019 r. w Kosowie odbyły się przedterminowe wybory parlamentarne¹.

Jeszcze w trakcie kampanii wyborczej partii Vetëvendosje i LDK rozpoczęły dyskusję nt. utworzenia wspólnego rządu, a ich liderzy publicznie deklarowali, że nie widzą dla siebie innych partnerów koalicyjnych. Dyskutowano również o wspólnym starcie w wyborach parlamentarnych. Do powstania koalicji wyborczej ostatecznie jednak nie doszło, ponieważ liderzy LDK i Vetëvendosje – licząc zapewne na zwycięstwo własnej partii – nie potrafili się porozumieć w kwestii (przyszłego) podziału stanowisk w rządzie Kosowa. Spór ten dotyczył w pierwszym rzędzie kandydatury na stanowisko premiera Kosowa (kandydatem LDK na ten urząd była wiceprzewodnicząca LDK Vjosa Osmani, zaś naturalnym kandydatem Vetëvendosje pozostawał lider tej partii Albin Kurti). W efekcie Vetëvendosje i LDK uczestniczyły w wyborach samodzielnie, a rozmowy dotyczące koalicji wyborczej ewoluowały w stronę dyskusji nt. przyszłej koalicji powyborczej². Sytuacja ta oznaczała, że o kształcie porozumienia koalicyjnego zdecydują w pierwszym rzędzie wyniki wyborów. Rząd koalicyjny Vetëvendosje i LDK konsekwentnie pozostawał jednak politycznym „punktem odniesienia”, a wyborcy obu partii spodziewali się, że po wyborach powstanie taka właśnie koalicja.

Wybory parlamentarne. Zgodnie z oczekiwaniami wybory przyniosły sukces największym partiom opozycyjnym. Vetëvendosje zdobyła 26,2% głosów i obsadziła 29 mandatów w nowym Zgromadzeniu Kosowa. Podobny wynik wyborczy przypadł LDK, która uzyskała 24,5% poparcia i 28 mandatów.

Z kolei Demokratyczna Partia Kosowa (*Partia Demokratike e Kosovës*, PDK), która nieprzerwanie rządziła w Kosowie od wyborów z listopada 2007 r., zdobyła 21,2% głosów i 24 mandaty poselskie. Porażkę poniosła także partia ustępującego premiera R. Haradinaja, Sojusz dla Przyszłości Kosowa (*Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*, AAK), która uzyskała 11,5% poparcia i 13 mandatów. Wynik ten oznaczał, że po latach społeczeństwo Kosowa opowiedziało się za odsunięciem od władzy partii byłych partyzantów, których liderzy wywodzą się z Armii Wyzwolenia Kosowa (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, UÇK).

Negocjacje powyborcze. Jakkolwiek wyniki głosowania pokazywały, że (nieznacznym) zwycięzcą wyborów jest Vetëvendosje, przywódcy LDK nie zamierzali rezygnować z wcześniejszych żądań wobec przyszłego partnera koalicyjnego. W efekcie – mimo wezwań do zakończenia negocjacji i utworzenia wspólnego rządu ze strony urzędujących w Prisztinie ambasadorów państw europejskich i Stanów Zjednoczonych oraz przedstawicieli UE – przez kolejne miesiące trwały rozmowy nt. umowy koalicyjnej między Isą Mustafą i Albinem Kurtim, liderami LDK i Vetëvendosje, oraz zespołami negocjacyjnymi obu partii.

Wprawdzie politycy Vetëvendosje i LDK konsekwentnie deklarowali wolę wypracowania rozwiązania kompromisowego i utworzenia wspólnego rządu oraz podkreślali zgodne stanowisko w wielu ważnych kwestiach

programowych, nadal jednak twardo negocjowali kwestię obsadzenia urzędu premiera oraz podział tek w nowym rządzie Kosowa. Vetëvendosje stało zatem na stanowisku, iż zwycięstwo tej partii w wyborach w naturalny sposób wskazuje, kto powinien zostać nowym premierem Kosowa, zaś LDK obstawała przy kandydaturze V. Osmani.

Szybkemu zawarciu powyborczej koalicji nie sprzyjało także zamieszanie związane z ustaleniem ostatecznego wyniku głosowania (i podziału mandatów w Zgromadzeniu Kosowa). Protesty wyborcze ze strony części mniejszych partii albańskich skutkowały unieważnieniem przez kosowską Centralną Komisję Wyborczą (*Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, Centralna Izborna Komisija*) 3782 głosów przesłanych z Serbii oraz koniecznością powtórnego przeliczenia ponad połowy głosów (tj. kart wyborczych z 1472 z ogólnej liczby 2547 lokali wyborczych). Ostateczne wyniki wyborów zostały oficjalnie ogłoszone przez Centralną Komisję Wyborczą dopiero 27 listopada 2019 r., a więc prawie dwa miesiące po wyborach.

Pod koniec października 2019 r. było już jasne, że LDK (niechętnie) akceptuje objęcie urzędu premiera przez lidera Vetëvendosje. Negocjacje w sprawie „podziału wpływów” trwały jednak dalej. Partie dyskutowały zatem nt. podziału tek w rządzie Kosowa, wyboru przewodniczącego Zgromadzenia oraz obsadzenia urzędu prezydenta Kosowa³. W trakcie przeciągających się negocjacji LDK utrzymywała, że przedstawiciel tej partii powinien zostać wybrany na stanowisko przewodniczącego Zgromadzenia. Co więcej, dążyła do zagwarantowania, iż kandydat tej partii – a w praktyce wieloletni przewodniczący LDK Isa Mustafa – zostanie przyszłym prezydentem Kosowa.

Jakkolwiek politycy Vetëvendosje i LDK publicznie zapewniali o zbliżającym się porozumieniu i postępującej harmonizacji stanowisk, zawarcie umowy koalicyjnej nadal się opóźniało, a kolejni przedstawiciele społeczności międzynarodowej zywali do zakończenia negocjacji i utworzenia rządu.

W dniu 26 grudnia 2019 r. miało miejsce pierwsze posiedzenie nowo wybranego Zgromadzenia Kosowa. Wprawdzie LDK zarzuciła politykom Vetëvendosje działania jednostronne, posłowie LDK zagłosowali jednak za kandydaturą wiceprzewodniczącego Vetëvendosje Glauka Konjufcy, który został wówczas wybrany na nowego przewodniczącego Zgromadzenia. Pod koniec grudnia 2019 r. w przedłużający się dialog polityczny w kwestii powołania nowego rządu włączył się prezydent Kosowa Hashim Thaçi, oficjalnie domagając się od Vetëvendosje wskazania kandydata na nowego premiera Kosowa.

W dniu 20 stycznia 2020 r. zwycięskie ugrupowanie Vetëvendosje przedstawiło prezydentowi kandydaturę Albina Kurtiego na urząd premiera Kosowa. Tego dnia prezydent Thaçi nominował Kurtiego na to stanowisko⁴. Nominacja ta oznaczała, że zgodnie z art. 95 konstytucji Kosowa kandydat na stanowisko premiera ma 15 dni na przedstawienie składu nowego rządu i uzyskanie poparcia Zgromadzenia większością głosów jego członków (przynajmniej 61 głosów „za”).

W dalszym ciągu nie doszło jednak do zawarcia porozumienia w sprawie utworzenia koalicji rządowej. Wprawdzie lider LDK I. Mustafa zadeklarował, że posłowie tej partii zgłoszą za powstaniem rządu Kurtiego, nawet jeśli LDK i Vetëvendosje nie wypracują porozumienia dotyczącego wspólnej koalicji, lecz w najlepszym razie oznaczało to, że w Kosowie może powstać niestabilny i nieefektywny rząd mniejszościowy, w najgorszym zaś – że odbędą się ponowne wybory parlamentarne. Ostatecznie doszło jednak do politycznego kompromisu, ponieważ 2 lutego 2020 r. – na dzień przed głosowaniem nad wotum zaufania dla nowego rządu – przywódcy Vetëvendosje i LDK zdecydowali o zawarciu porozumienia i utworzeniu koalicji.

Nowy rząd Kosowa. Vetëvendosje i LDK ustaliły zatem, że nowy rząd Republiki Kosowa będzie składał się z 15 ministerstw. Uzgodniono, że 6 tek ministerialnych otrzymają przedstawiciele Vetëvendosje, kolejne 6 przypadnie reprezentantom LDK, zaś 3 teki zostaną przyznane przedstawicielom mniejszości: 1 – reprezentującej mniejszość bośniacką Nowej Partii Demokratycznej (*Nova Demokratska Stranka, NDS*) oraz 2 – reprezentującej kosowskich Serbów Liście Serbskiej (*Srpska lista*). Uzgodniono także, że stanowisko przewodniczącego Zgromadzenia „wróci” do LDK, a kandydatura na urząd prezydenta Kosowa będzie przedmiotem dalszych dyskusji⁵.

W dniu 3 lutego 2020 r. Zgromadzenie Kosowa 66 głosami poparcia udzieliło wotum zaufania nowemu rządowi Kosowa, tj. koalicyjnemu rządowi Vetëvendosje i LDK (zgodnie z wymogami konstytucyjnymi uzupełnionemu o ministrów – przedstawicieli mniejszości), na czele którego stanął lider Vetëvendosje Albin Kurti. W czasie

posiedzenia – po uprzednich konsultacjach z władzami Serbii – od głosowania nad wotum zaufania dla nowego rządu Kosowa wstrzymało się 10 posłów Listy Serbskiej, największej partii reprezentującej kosowskich Serbów w ramach systemu politycznego Kosowa. W ten sposób posłowie serbscy oficjalnie zademonstrowali, że nie wspierają powstania rządu A. Kurtiego (jednocześnie jednak deputowani Listy Serbskiej poparli formalnie kandydatury dwóch ministrów z tej partii, którzy znaleźli się w składzie rządu). Z kolei posłowie opozycyjnych partii albańskich, tj. PDK, AAK oraz Inicjatywy Socjaldemokratycznej (*Nisma Socialdemokrate*, NISMA), w ramach bojkotu opuścili salę plenarną przed głosowaniem.

Wprawdzie reprezentanci Listy Serbskiej weszli w skład nowego rządu Kosowa (minister ds. wspólnot i powrotów Dalibor Jevtić oraz minister ds. rozwoju regionalnego Ivan Milojević), ale jednocześnie – co stanowi nietypowe rozwiązanie – Lista Serbska nie jest formalnie członkiem obecnej koalicji rządowej (Lista Serbska była członkiem poprzedniej koalicji rządowej PDK i AAK oraz kilku innych, mniejszych partii politycznych). Jest to rozwiązanie akceptowalne politycznie dla premiera Kurtiego, który w trakcie kampanii wyborczej (i później) wielokrotnie podkreślał, że Lista Serbska stanowi wroga wobec państwowości Kosowa formację polityczną i jest bezpośrednio sterowana przez władze Serbii. Kurti publicznie deklarował również, że Vetëvendosje nie stworzy koalicji rządowej z Listą Serbską⁶. Ten niełatwy, symboliczny kompromis oznacza pierwsze poważne ustępstwo Albina Kurtiego, który przez lata ostro krytykował Listę Serbską, widząc w jej funkcjonowaniu zagrożenie dla suwerenności i bezpieczeństwa Republiki Kosowa.

Wnioski. Wyniki wyborów parlamentarnych pokazują, że scena polityczna Kosowa pozostaje tradycyjnie bardzo podzielona.

Powstanie rządu koalicyjnego Vetëvendosje i LDK oznacza, że po raz pierwszy od pierwszych powojennych wyborów parlamentarnych w Kosowie (2001) w skład rządu nie weszła któraś z partii byłych partyzantów (PDK lub AAK).

Rozczarowujący dla części elektoratu Vetëvendosje i LDK brak koalicji wyborczej oraz długi proces wyłaniania się nowego rządu Kosowa odzwierciedla tradycyjny, wynikający ze specyfiki albańskiej kultury politycznej, konsensualny model uprawiania polityki. Oznacza on, że dominujące na politycznej scenie Kosowa partie albańskie (a ściślej – liderzy partii, są to bowiem partie typu wodzowskiego) nie dyskutują bynajmniej o programach politycznych, ale w poufny, mało transparentny dla opinii publicznej oraz niemal „aptekarSKI” sposób twardo negocjują i uzgadniają między sobą podział politycznych wpływów, stanowisk i korzyści. Odideologizowany, kontraktowy i konsensualny styl uprawiania polityki przez albańską klasę polityczną powoduje, że o przyszłej koalicji rządowej (lub jej braku) w praktyce decydują skala uzyskanego poparcia politycznego oraz osobiste antypatie między głównymi liderami partyjnymi, a nie różnice programowe (ideologiczne) między partiami politycznymi, które w praktyce pozostają trudne do uchwycenia dla elektoratu.

Przedłużające się negocjacje w kwestii zawarcia koalicji powyborczej pokazały, że w ramach oficjalnie dobrych relacji między Vetëvendosje i LDK nie brak również kwestii spornych, indywidualnych ambicji politycznych, wzajemnych oskarżeń o blokowanie negocjacji, nieufności i zimnej politycznej (vel partyjnej) kalkulacji.

Jakkolwiek koalicja Vetëvendosje-LDK stanowi z pewnością zapowiadany i logiczny wybór polityczny, relacje między obu partiami są jednak skomplikowane, a w przeszłości bywały nawet otwarcie konfliktowe. Przez lata kością niezgody pozostawała ocena dorobku i dziedzictwa politycznego LDK oraz samego Ibrahima Rugovy, mniej lub bardziej otwarcie kwestionowanego przez Vetëvendosje. Z kolei politycy LDK, zdegrustowani radykalną retoryką i działaniami Vetëvendosje, rewanżowali się, określając Vetëvendosje mianem partii „komunistów” i „łobuzów”, zaś posłanka LDK Besa Gaxherri jeszcze w marcu 2018 r. pytała publicznie przywódców Vetëvendosje, czy ugrupowanie to jest „partią polityczną, czy organizacją terrorystyczną?”. Co więcej, głęboko upolityczniony, przeciągający się i nieprzejednany sprzeciw Vetëvendosje, AAK i NISMA wobec ratyfikacji umowy o delimitacji granicy państwowej między Kosowem i Czarnogórą doprowadził w 2017 r. do poważnego kryzysu politycznego i upadku rządu PDK-LDK, na czele którego stał lider LDK Isa Mustafa. Prowadzi to do wniosku, że Vetëvendosje i LDK połączyła przede wszystkim chęć odsunięcia od władzy PDK oraz powyborcza arytmetyka.

Z uwagi na fakt, iż Vetëvendosje i LDK posiadają łącznie 57 (ze 120) miejsc w Zgromadzeniu, sprawne funkcjonowanie tego organu będzie wymagało wsparcia ze strony przedstawicieli mniejszości nieserbbskich, dysponujących liczbą 10 mandatów. Oczywiście pozostaje również, że rządzące do niedawna największe partie opozycyjne (PDK i AAK) nie będą ułatwiać pracy nowemu rządowi Kosowa. W funkcjonowaniu Zgromadzenia należy zatem spodziewać się tradycyjnych już przestojów legislacyjnych oraz przeciągających się (i bezproduktywnych) wewnątrzalbkańskich sporów politycznych, komplikujących pracę rządu Kosowa. W efekcie deklarowane przez polityków Vetëvendosje reformy wewnętrzne mogą dość szybko okazać się niemożliwe do realizacji.

Tak jak w poprzednich latach, stanowiąca w pierwszym rządzie „ramię polityczne” Serbii w Kosowie (i odrzucająca państwowość Republiki Kosowa) Lista Serbska będzie formalnie uczestniczyć w funkcjonowaniu instytucji Kosowa na szczeblu centralnym i samorządowym. Jednocześnie partia ta będzie blokować, spowalniać lub bojkotować na poziomie Zgromadzenia proces legislacyjny, niekorzystny z punktu widzenia decydentów w Belgradzie. Oczywiście pozostaje również, że Lista Serbska będzie wspierać inicjatywy popierane przez władze Serbii.

Jest wielce prawdopodobne, że na wiosnę 2021 r. LDK zaproponuje kandydata na urząd prezydenta Kosowa – zapewne będzie to Isa Mustafa – a kandydatura ta zostanie poparta przez Vetëvendosje.

¹ Ustępujący gabinet – z pełniącym obowiązki premiera R. Haradinajem na czele – funkcjonował jednak dalej, do czasu powstania nowego rządu. W dniu 4 lutego 2020 r., podczas oficjalnej ceremonii przekazania władzy, Albin Kurti objął stanowisko premiera Kosowa.

² Kiedy 30 sierpnia 2019 r. upłynął termin rejestracji koalicji wyborczych, Vjosa Osmani stwierdziła (2 września), że „koalicja przedwyborcza wprawdzie się nie udała, ale koalicja powyborcza będzie miała miejsce”.

³ Prezydent Kosowa wybierany jest w głosowaniu tajnym przez Zgromadzenie na pięcioletnią kadencję. Ponownie może być wybrany tylko raz. Kadencja obecnego prezydenta Kosowa Hashima Thaçiego, związanego politycznie z PDK, upływa w pierwszej połowie 2021 r.

⁴ Stosownie do art. 84 konstytucji Kosowa prezydent mianuje kandydata na stanowisko premiera na wniosek partii lub koalicji posiadającej większość w Zgromadzeniu.

⁵ W dniu 3 lutego 2020 r. nowym przewodniczącym Zgromadzenia została Vjosa Osmani, zaś Glauk Konjufca objął tekę ministra spraw zagranicznych w rządzie Kosowa.

⁶ Konstytucja Kosowa (art. 96) gwarantuje przynajmniej dwa stanowiska ministerialne dla przedstawicieli mniejszości Kosowa. W składzie rządu musi zasiadać przynajmniej jeden minister, który reprezentuje mniejszość serbską i przynajmniej jeden minister będący przedstawicielem innej, niealbkańskiej grupy etnicznej. Konstytucja wymaga jednocześnie, żeby ministrowie reprezentujący grupy mniejszości posiadali poparcie partii politycznych, reprezentujących daną mniejszość w Zgromadzeniu Kosowa. W wyniku wyborów parlamentarnych Lista Serbska obsadziła wszystkie 10 mandatów przysługujących mniejszości serbskiej w Zgromadzeniu. W tej sytuacji plany Kurtiego, aby ministrowie reprezentujący kosowskich Serbów wywodzili się z innych niż Lista Serbska działających w Kosowie serbskich partii politycznych, okazały się niemożliwe do realizacji. Konstytucja Kosowa i *realpolitik* (oraz sugestie ze strony zachodnich dyplomatów, iż największa partia kosowskich Serbów powinna zostać włączona w funkcjonowanie państwa) zdecydowały zatem, że Lista Serbska znalazła się w składzie nowego rządu Kosowa.